

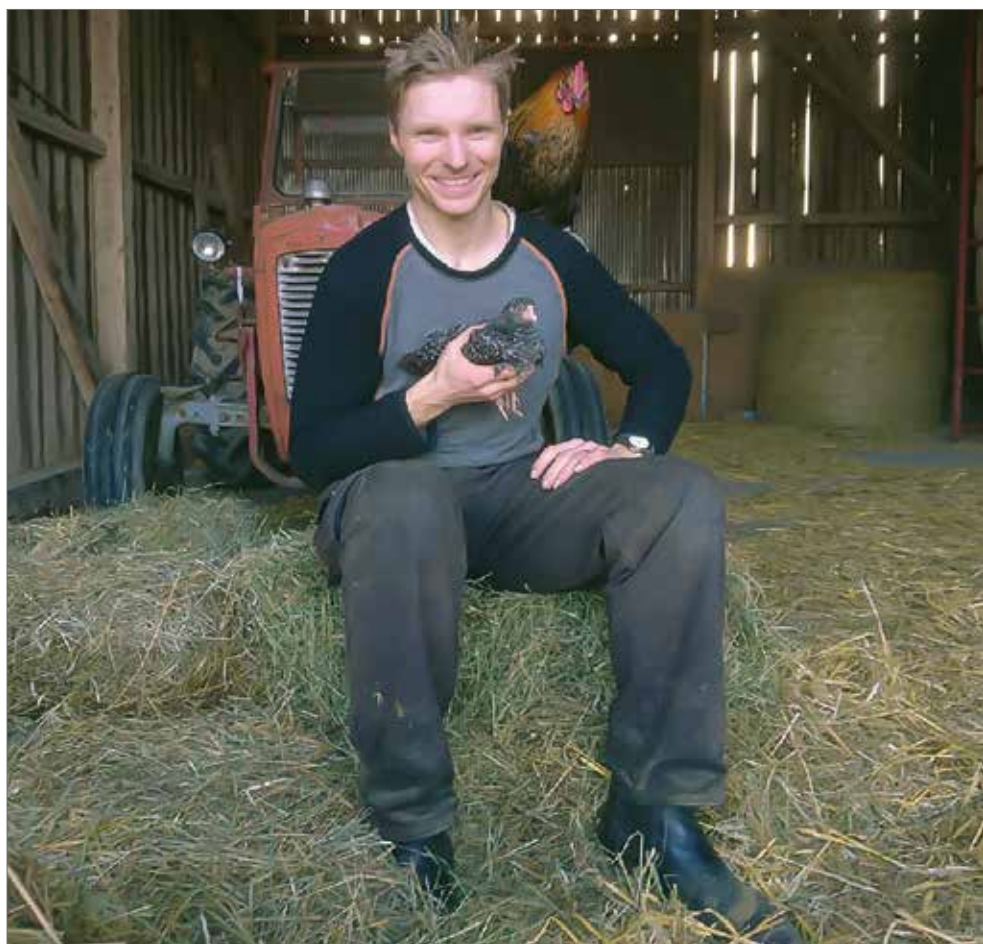
ELEONORA POSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 3

September 2018

Årgång 26

ORDFÖRANDENS SPALT

Marknadsdagen den 9 september blev mycket bra. Vi upplevde att de litet färre borden hade bättre lokal förankring och högre kvalitet. Rörby har förskönats, bl. a. genom klängande vinrankor som inramade en trevlig bordsplacering. Solen sken och vi träffade många trevliga personer, medlemmar och ännu inte medlemmar.

Några samtal födde idéer som kan bli viktiga för Lovö naturreservats mer långsiktiga utveckling. All försäljning gick bra. Nytt för året var att vi sålde nybakat bröd i Bagarstugan och nytillverkade smidesprodukter från Smedjan. Utställningen om FRA 75 år på Lovön blev en jättesuccé med ett hundratal besökare. Pertti Hänninen har specialvisningar under kommande veckor. En del av utställningen ska bli permanent utställning på Magasinets mellanvåning.

Vårt samarbete med Färingsö hembygdsförening har tagit ett stort steg framåt. Många av våra brandredskap i Magasinet kommer att få bättre presentation genom Färingsös engagemang. De har en resurs vi sak-

nar, en kunnig och engagerad arbetsgrupp som ses varje vecka, umgås och arbetar.

Situationen för Fornstigen har ljusnat. Naturreservatet har en skötselplan som säger att det är Lovö hembygdsförening som har hela ansvaret för Fornstigen. Skötselplanen har beslutats av Länsstyrelsen och består av bindande regler för alla inblandade. I en uppställning av planerade skötselåtgärder sägs att enbart Lovö hembygdsförening är ansvarig för upprustningen av Fornstigen. Fastighetsverket har ansvaret för övriga 50 åtgärder, ibland delas ansvaret med arrendatorer och andra myndigheter. Snart kommer förhoppningsvis mountainbikes att vara förbjudna på Fornstigen. Speciellt som eldrivna mountainbikes har rapporterats.

Vår serie porträtt av invandrare på Lovön fortsätter med Prästgårdens Karel Leesment från Estland. Hans historia är intressant och lärorik. Under den svenska stormaktstiden var Östersjön praktiskt taget en svensk insjö. Det finns många svenska spår kvar i dagens Estland.

FÄRINGSÖ HEMBYGDSFÖRENING

Vi anländer till Färingsö hembygdsförenings traditionella höstmarknad den 1 september kl 12 just när marknaden börjar.

Det är lång kö fram till grinden. Hundratalet bilar hade redan lagt beslag på alla P-platser. Efter en del kringkörande parkerar vi vid infartens väggkant. Genast fylldes de tomma ytorna bakom oss av nya bilar. Vi hade aldrig kunnat föreställa oss att marknaden skulle vara så omfattande och populär.

Håkan Svensson och jag ska intervju Färingsö hembygdsförenings Anläggnings- och renoveringsgrupp. Candi, Håkan, Eva och jag börjar med att ströva omkring bland alla stånd och byggnader. På dansbanan finns en mopedutställning där vi möter vår ungdom. Många moppar är i skick som nya trots att födelseåren säger att de är från 1950- till 1970-talen. Göran Häll och hans två söner har lagt ner ett mycket stort arbete att få dem så fina.

Det visar sig att Göran är med i den arbetsgrupp vi ska träffa för vår artikel. Han pekar mot en ångdriven brandspruta som just har kommit igång och kräver en expert för att kunna användas. Trycket måste ökas långsamt upp till den nivå då man kan använda den för eldsläckning. Experten heter Nils-Erik Häggberg och är en bit över 90 år.

Björn Jönsson dyker upp och vi hälsar också på Mikael Rimér, som är huvudansvarig för arbetsgruppen på 8 personer. De träffas kl 09.00 varje onsdag och fikar en halv timme

Äldre mopeder

Ångbrandspruta

innan jobbet börjar. Det finns massor att göra. Det ser vi på mängden hus, maskiner, vagnar och annat. Håkan fotograferar hela tiden, liksom jag imponerad och nyfiken.

Björn guidar oss runt på hembygds- gårdens sevärdheter inklusive några byggnader som kanske blir platsen för den brandutrustning Färingsö ska överta från Lovö hembygdsförening. De vill komplettera med utrustning från äldre tider. Äntligen kommer vår unika brandutrustning på Magasinet att efter visst underhåll kunna visas

Brandspruta

Renoverad vagn

Björn Jönsson och Mikael Rimér med tröska i bakgrunden

på det sätt den är värd. Eftersom utrustningen tillhör staten kommer vi att göra ett deponeringsavtal med Färingsö hembygdsförening som ger staten möjlighet att kräva tillbaka utrustningen om de får den idéen. Vi är glada att kunna frilägga utrymme för Lovö museum på Magasinets entréplan.

Vi ska ses kl 13 i huvdbyggnaden för kaffe och samtal. Några åtar sig att samla ihop gruppen. Vi kommer först och förser oss med kaffe, smörgås med stark ost, tomater och gurka i det traditionella köket där en brasa ger trevlig stämning. Vi bygger ihop några bord och snart är vi samlade. Anläggnings- och renoveringsgruppen: Mikael Rimér, Göran Häll, Björn Jönsson, Leif Sundin, Nils-Erik Häggberg, Muck Lutterkort, Leif Fredriksson och Björn Häll. Muck har arbetat på Barnbyn Skå sedan den startade tillsammans med Skå-Gustav Jonsson och Ted Winter. Muck och jag har en del gemensamma minnen från min tid på Stockholms socialförvaltning.

Arbetsgruppen väljer sina uppgifter. Gruppens överordnade syfte är att få saker att fungera. De berättade om en tröska de använder varje år och som drivs med en tändkulemotor, som överför kraften till tröskan med en drivrem.

Man planerar att använda QR-koder. Det innebär att man kan ladda ner en app från föreningens hemsida och sedan rikta sin telefon mot QR-koden på ett visst objekt för att ta in mer utförlig information om objektet/utrustningen m m. Vi antydde vårt

Färingsö arbetsgrupp inspekterar våra brandredskap

möjliga stora projekt med att fånga estniska vikingar som plundrar Lovö. Men mycket återstår innan detta projekt kan bli verklighet.

Underhållet av byggnaderna är omfattande. Man målar två hus per år och använder ett företag från Ödeshög som åker runt i Sverige och rödmålar. Takteglet på huvudbyggnaden behöver bytas ut – bara enkupigt naturligtvis. Finansieringen kommer till stor del från marknaderna.

Ett mindre problem är att tacka Nej till saker man inte vill ha. Det händer att personer från andra kommuner vill att man ska ta hand om objekt de vill

ska finnas kvar och vårdas. Föreningen är mycket noga med varje objekts historia och måste ibland tacka ett artigt Nej.

Vi väntar oss besök av arbetsgruppen i oktober/november. Då ska vi fotografera det stora arbetet att frakta en del av vår brandutrustning till färdigställda platser på Färingsö hembygdsförenings hembygdsgård. Bilderna ovan är från gruppens besök på Magasinet.

Fortsättning följer i nästa nummer av EP.

Håkan och Bertil

ÅRETS LOVÖPERSON!

Lovön är hembygd för många betydelsefulla personer, som antingen finns kvar på ön eller sprider sin klokskap på andra ställen.

Hembygdsföreningen vill uppmärksamma dessa personer. Under 2017 presenterades de personer som nominerats till utmärkelserna årets Lovöperson. Vid årsmötet 2018 delades den första utmärkelserna ut – till Peter Tucker. Nedan finns en uppställning

över tidigare nominerade som kan få utmärkelserna i framtiden. Men läsarna kan komma med förslag på nya personer. De kommer att fotograferas och presenteras i EleonoraPosten nr 4/18 och i nr 1/19.

Motivera ditt förslag, kvinna eller man, ung eller gammal, boende på Lovö eller varhelst i världen. Någon som genom sin gärning eller personlighet betyder mycket för Lovö, nu eller i det förflutna.

NOMINERADE TILL UTMÄRKELSEN 2017 ÅRS LOVÖPERSON:

Leif Asp

Leif är kantor och körledare på ön. Han har under årtal entusiastiskt och utvecklat musik- och körlivet på ön. Under de senaste femton åren har Leifs kyrkokör gått från en schabbig landsortkör till att bli den bästa kören på Mälaren.

Kung Carl XVI Gustaf

Kungen har bidragit med pengar till bygget av vårt gymnasium (utan hans del hade bygget aldrig blivit av), upplåtit Drottningholms slottsbakke till Julmarknad när vi Lovöbor frågat. Kungafamiljen drar varje år tiotusentals besökare till Drottningholm.

Katti Lagercrantz

Katti övertygade sin man, den dåvarande slottsfogden Jacob, att upplåta lokaler till Röda Korsets loppmarknad, Kupan, som hon startade själv med otrolig energi, uthållighet och

entusiasm. Kupan har blivit en träffpunkt på ön och samlar in ovanligt mycket pengar till Röda Korsets projekt för behövande i världen.

Bo Petré

Bo har grävt på Lovö som ingen annan arkeolog under mer än ett trettioårigt yrkesliv. Han är fortfarande aktiv efter sin pensionering, föreläser och skriver om sitt arbete på Lovön. Vissa av hans fynd har fått internationell uppmärksamhet. Bo har skrivit texter till de nya skyltar på Fornstigen som förklarar de arkeologiska platserna. Han är med och utvecklar Lovö museum i Hogsta.

Elizabeth och Tom Rydström

Elizabeth och Tom Rydström övertog 1984 ett mycket misskött prästgårdsarrende. Elizabeth och Tom har huvudsakligen på egen bekostnad och med eget arbete förvandlat prästgår-

den till en av Sveriges bästa mjölkgårdar. I naturreservatets och klimatkrisens tid är familjen Rydström mycket viktig för hela Lovös framtid.

NYA NAMN!

Uppställningen kommer att kompletteras med de nya namn medlemmarna nominerar. De nynominerade kommer att porträtteras i text och bild i EP nr 4 och i nr 1/2019 för att ge samtliga nominerade samma möjlighet att utses till årets Lovöperson 2018.

Bertil Ottoson

bertil.ottoson@mail.amnesty.se

Så minns vi Ingela Maechel

Det är mycket Ingelas förtjänst att EleonoraPosten har utvecklats till vad vår medlemstidning är idag. Redan när Ingela och Ove Westberg ägde Mälaröarnas Nyheter gjorde hon EleonoraPostens layout. Hon var skicklig, pedagogisk och litet sträng. Det gick inte att komma med en artikel då och en artikel då. Allt skulle komma samtidigt tillsammans med en uppställning över artiklarna, helst i den ordning artiklarna skulle finnas i tidningen. Ingelas konstnärliga läggning krävde också viss frihet. Det blev alltid bäst när Ingela försiktigt rörde om i grytan.

Tack Ingela!

KAREL LEESMENT, INVANDRARE FRÅN ESTLAND

Karel Leesment och Elin Rydström driver Prästgården som ekologisk mjölgård. De har tagit över efter Tom och Elizabeth Rydström som ställde om gården till ekologiskt lantbruk redan 1987.

Elin föddes 1979 och har alltid varit inriktad på att ta över gården och fortsätta Toms och Elizabeths pionjärinsats. För att kunna ta över gården behövde Elin emellertid en man vid sin sida. Stjärnorna tändes i Elins ögon när hon första gången såg Karel Leesment.

År 2001 kom han som praktikant till Prästgården. Karel studerade vid en lantbruksskola i Estland och i utbildningen ingick praktik inom yrkesområdet. Hur kommer det sig att en 18-årig yngling från Estland år 2001 kommer till Sverige, Lovön och Prästgården?

Varje människas berättelse är mer eller mindre beroende av nationen, historien, yrkesgruppen, landsdelen, släkten och diverse tillfälligheter. Karels berättelse har starkt samband med alla dessa kategorier.

Estlands tid som självständig nation är kort. De baltiska staterna har sedan 1000-talet haft härskare från andra områden. Mest känd är den tyska Svärdsriddarorden som 1224 slog ner de estniska stammarna och grundade ett biskopsäte i Dorpat (Tartu på estniska), som blev centrum

för handeln mellan Hansan, Tyskland och Ryssland. År 1558 intogs staden av ryssarna, men erövrades av Polen (1582), Sverige (1601), åter Polen (1603) och tillbaka till Sverige (1625) för en något längre tid.

Under Estlands svensktid grundades hovrätten i Dorpat (1630) och Dorpats universitet (1632). Dess förste rektor var Jacob Skytte, vars son Johan Skytte är mycket känd på Mäläröarna. Han var mentor och lärare till Gustav II Adolf. Esterna var positiva till det svenska inflytandet, mest beroende på att det begränsade adelns makt.

Dorpat erövrades 1704 av den ryske tsaren Peter I och Sverige avträdde Estland till Ryssland genom freden i Nystad (1721). Den ryska regeringen beslutade att minska landets rättigheter, vilket bl.a. innbar att bönderna i praktiken blev livegna under storgodsägarna, adeln.

År 1816 upphävdes livegenskapen, men ridderskapet fick behålla all jord. Genom lagar 1856 och 1859 överläts en del av jorden åt bönder som arrende och på 1860-talet började bönderna få köpa jord, vanligen till taxeringsvärdet. Köpen blev möjliga genom att en kreditkassa lånade ut 2/3 av köpeskillingen mot låg ränta och lång amorteringstid.

År 1879 köpte Karels morfars farfar tre gårdar som utvecklades till Estlands största lantbruk, ett möns-

Jaan Poska skriver under fredsfördraget i Dorpat den 2 februari 1920. Källa Wikipedia.

Utrikesminister Molotov skriver under icke-aggressionsavtalet mellan Nazityskland och Sovjet. Bakom honom står bland andra Molotov, von Ribbentrop och Stalin. Källa Wikipedia.

terjordbruk som också utbildade lantbrukare. År 1880 byggdes en mangårdsbyggnad, som fortfarande finns kvar samt ett antal ekonomibyggnader. År 1910 övertog Kaarel Leesment gården från sin far. Karels morfars mamma Emma var mycket begåvad och blev känd för sin bok Hemmafruns handbok från 1913 – inga recept utan matvanor och folkhälsofrågor. Emma var övertygad att mjölk är det viktigaste livsmedlet.

Fakta

Molotov–Ribbentrop-pakten

Molotov–Ribbentrop-pakten var en icke-angreppspakt mellan Sovjetunionen och Tyskland.

Pakten undertecknades den 23 augusti 1939 i Moskva av ländernas utrikesministrar Vjatjeslav Molotov och Joachim von Ribbentrop.

Pakten innebar ett icke-aggressionsavtal staterna emellan, men inbegrep även i hemlighet en uppdelning av Östeuropa i intressesfärer. Molotov–Ribbentrop-pakten gav ett slags klartecken för andra världskriget eftersom pakten tillät Tyskland och Sovjetunionen att anfalla länder mellan dem utan att den andra parten i pakten blandade sig i så länge man höll sig till sina intressesfärer.

Andra världskriget startade också en vecka senare då Tyskland anföll Polen i gryningen den 1 september.

Emma

Mangårdsbyggnaden från 1880, uppförd av Karels farfar.

Estland var då fortfarande en del av Ryssland. Men efter oktoberrevolutionen i Ryssland utropade Estland den 24 februari 1918 sin självständighet. Den befästes genom det estniska frihetskriget och erkändes av Ryssland genom fredsfördraget i Tartu den 2 februari 1920. Estland utvecklades snabbt – tack vare de självständiga bönderna och den bördiga jorden.

1930-talet blev inte lika framgångsrikt. Presidenten, Konstantin Päerts, var en auktoritär ledare. Efter tillkomsten av Molotov/Ribbentrop-pakten lät han exempelvis Sovjetunionen bygga baser i Estland. Protester från estniska opinionsbildare ledde till deportationer av ca 15 000 ester med början den 14 juni 1941. Under åren 1944 till 1991 deporterades minst 75 000 ester, främst till Sibirien.

Syftet var att slå sönder samhället. De ersattes med ca 300 000 ryssar, som fortfarande finns kvar.

Tyskland bröt Molotov/Ribbentrop-pakten den 22 juni 1941 och anföll Sovjetunionen, inkl Estland, på bred front. Många ester anslöt sig då till den tyska krigsmakten för att åter befria sitt land. Det gjorde också Karels morfar Ain och hans tre bröder, Hans, Väino och Heino. Efter slaget om Stalingrad vände kriget. Nu låg bröderna illa till.

Hans lyckades fly till Sverige och bosatte sig i Malmö. Även Väino flydde till Sverige och kom till Vällingby. Lillebror Heino gick med i guerillarörelsen Skogsbröderna och stupade i strid mot den sovjetiska ockupationsmakten.

Ain hade tur. Han universitetsutbildade sig till agronom och kom 1944 tillbaka till gården och blev efter kort tid kolchoschef. Han använde falskt namn, men några tidigare tyska krigsfångar kände igen honom. Mynigheterna kallade Ain till förhör.

Familjen på höskullen, Karel högst upp.

Men turen höll i sig. En bekant med inflytande lyckades fria Ain.

Under sovjettiden omvandlades lantbruken till kolchoser och slogs samman till större brukningsenheter. En del blev kooperativ. Under 1950- och 60-talen var utvecklingen inom jordbrukssektorn positiv. Lantbruken investerade i maskiner och nya byggnader. Men sedan vände utvecklingen mot förfall.

I juni 1993 återvände Karels mormor och morfar till släktgården. Man fick tillbaka rödkullor, som fanns på andra gårdar, 19 kor och en tjur. År 1993 fick Estland hjälp från Sverige med jordbruksmaskiner. År 1995 fick gården tillbaka ytterligare 16 rödkullor.

Karel Leesment föddes 1983 och fick en lycklig uppväxt på släktgården. Han var mycket duktig i skolan och

fick pris som skolans bästa elev och intervjuades i tidningar. Hans slutbetyg i åk 9 innehåller bara 5or, det högsta betyget. Han började 1998, 17 år gammal, sin utbildning till agronom med inriktningen gårdsledare.

Tom och Elizabeth Rydström blev tidigt intresserade av svenska lantraser. De arrenderade en gård på Väddö och beslutade sig 1982 för att köpa 4 rödkullor från en vanskött norsk besättning, 2 kor (en dräktig) och 2 kvigor. De startade en förening för svenska rödkullor där Tom under flera år var ordförande. Som lägst fanns 18 individer i Sverige. Idag är Elizabeth ordförande. Rödkullorna är vanligare i Estland. På den stora släktgården fanns 700 kor varav 300 var estniska lantraser, bl.a. rödkullor. Tom undersökte, hittade gården och

Tom och Elizabeth Rydström har överlämnat en rödkullatjur till Karels pappa Kalle.

den svenska föreningen bjöds in på studiebesök. År 1991 hade föreningen årsmöte på båten över Östersjön och hälsade på sin estniska systerförening där Karels morfar var ordförande.

Det blev flera besök och vid ett besök överlämnade man en rödkullatjur och fick tillbaka ett antal kor. Vid detta tillfälle var Karel 11 år, men kontakten med Sverige hade skapats. Karels morfar hade en bror som bodde i Vällingby, Väino, och en som fanns i Malmö, Hans.

År 1998 började Karel på en lantbruksskola där det ingick 3 månaders praktik mellan det tredje och fjärde

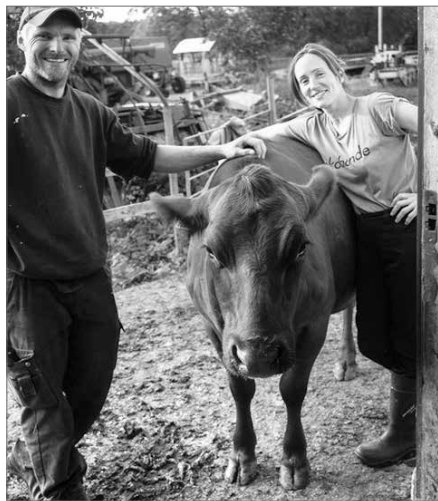
Karel och mycket nöjda svärföräldrar.

året. Han är språkbegåvad och hade bl. a. studerat tyska. Därför låg det nära till hands att söka praktiken på en tysk gård. Men släktingen i Vällingby ville att Karel skulle komma till Sverige, trots att han inte kunde ett ord svenska. Prästgårdens rödkullor blev tungan på vågen. Elizabeth säger att det inte tog många minuter innan Elin och Karel blev ett par.

Men Karel skulle tillbaka till Estland. Han måste bli klar med sin utbildning och han måste också göra militärtjänst. Krigsmakten behövde personal som kunde tala svenska. Eftersom Karel varit i Sverige ansågs han tillhöra gruppen svensktalande. När Estland hade besök av svenskar fick Karel rycka in som tolk.

Det gick bättre och bättre och mot slutat av sin militärtjänstgöring kunde han tala svenska riktigt bra. Karel är mycket språkbegåvad, men hans främsta motivation var nog Elin.

Bertil Ottoson

Karel, Elin och rödkullan Peggy.

MATS JANSSON

Vi träffade Fastighetsverkets nyanställda förvaltare för Lovö, Mats Jansson, i Hogsta nedanför Magasinet. Jag ville ha ett foto av Mats med Magasinet som bakgrund.

Enligt egen uppfattning gör han sig inte på foto, men ... Vi ville att Mats skulle se våra tre byggnader med det arbete vi lagt ner på underhåll och utveckling av Lovö museum. Vi skulle avsluta med kaffekalas i prästgårdens fd kantorsbostad där vår vice ordförande Håkan Svensson och Candi Martin bor.

Vi började i Magasinets mellanvåning där Pertti Hänninen visade vår fina lovöfilm, som är tänkt att gå nonstop under marknadsdagen den 9 september. En trappa upp höll Pertti på att bygga en tillfällig utställning på temat FRA 75 år på Lovön. Vi fick slita oss från FRA för att hinna med Bagarstugan, vars nya brädgolv väckte beundran. Vi hann inte med Smedjan utan bilade iväg till Prästgården.

Candi hade bakat muffins och honungskakor. Mats har efterträtt Urban Wahlström som fastighetsförvaltare på Lovön. Han är agronom och kommer från ett lantbruk norr om gamla Uppsala, Bredåkra, 150 ha. Han har mjölkat och arbetat med djur. En bra bakgrund för arbetet på Lovön. Vi skämtade om att han skulle kunna arbeta som avbytare på Prästgården.

Mats kommer succesivt att ta över arbetet. Urban slutför de arbets-

uppgifter han påbörjat medan Mats tar hand om nya uppgifter. I princip innebär arbetet att sköta förvaltningen av jordbruksfastigheterna med byggnader, inkl arrenden. Urban får behålla problemen med Skyttebanans arrende. Viktigast är nog samarbetet med arrendatorerna, att bygga upp bra relationer. Mats har hälsat på nästan alla arrendatorer, några återstår. Han kommer att vara på Lovön 1-2 dagar i veckan.

Vi tar upp reservatets mer långsiktiga mål, det mer öppna jordbrukslandskapet med betande djur på ängar och i skogar. Tidigare kunde man se genom den glesa skogen tvärs över Lovön. Det är arrendatorerna som styr utvecklingen av arrendegårdarna. Mats tror inte det går att styra över arrendatorerna mot ekologiskt jordbruk.

Vi tänkte på vårt samarbete med Mats som förvaltare. Förutser han några problem? Nej, gör vi det? Nej, men hur ska samarbetet gå till, rent praktiskt.

Mats föreslog att vi träffas några gånger per år. Vi blev glatt förvånade. Mats Jansson är nyanställd och har ännu inte hunnit sätta sig in i alla problem.

Mötet måste ses som lovande. Jag ser Mats som ett oskrivet blad. Om Mats Jansson arbetar enligt den värdegrund som gäller alla statsanställda kan det bli både bra och trevligt. Vi önskar Mats varmt välkommen till Lovön.

*Alex Lind af Hageby
Bertil Ottoson*

Mats
Jansson

PLANERAS: INFARTSPARKERING PÅ LOVÖN

Hör du till dem som upprörs över den planerade infartsparkeringen vid Drottningholms skola? Många har hört av sig till Lovö hembygdsförening och tycker att det är barnen som får betala priset för bilarnas framfart.

Hösten 2017 skrev Lovö hembygdsförening till Ekerö kommun, Statens fastighetsverk (SFV) och Drottningholms slottsförvalning angående trafiksituationen i Ekerö kommun. Vi betonade att det finns stora behov av infartsparkeringar i kommunen. Vi hade dessutom hört rykten om att parkeringen på Karusellplan skulle avgiftsbeläggas.

Sveriges första världsarv, Drottningholm, hotas av den ökande trafiken genom Drottningholm. Trafikverkets egna undersökningar visar att trafiken genom Världsarvet kommer öka från 22 000 till 28 000

fordon per dygn när Förbifarten tagits i fullt bruk. Utifrån det perspektivet har UNESCO i 1,5 år funderat på om Drottningholm ska få behålla världsarvsstatusen. Besked utlovades våren 2017, men har ännu inte kommit.

Lovö hembygdsförenings prioritering, genom alla år i kampen mot Förbifarten, har varit att så långt som möjligt begränsa trafiken genom Världsarvet. Tyvärr har Ekerö kommun inte haft samma ambition. Svaret vi fick från dem, efter åtskilliga månader, var helt intetsärande.

SFV och slottsförvaltningen svarar snabbt att man önskar återskapa Karusellplans ursprungliga funktioner, att Karusellplan inte är en infartsparkering och att det knappast kan vara Världsarvet Drottningholms uppgift att avstå unik mark för detta ändamål. Lovö hembygdsförening delar denna uppfattning.

Så hur skulle då Lovöbornas behov av infartsparkering tillgodoses? En vanlig onsdag i januari 2018 räknade vi antalet bilar som parkerat på Karusellplan. Vi kollade genom Trafikverkets fordonsregister var bilarna hörde hemma, och fick följande resultat:

Ekerö	41 st	50,6%
Stenhamra	10 st	12,3%
Svartsjö	9 st	11,1%
Färentuna	7 st	8,6%
		=82,7%
Stockholm övr	6 st	7,4%
Lövön	4 st	4,9%
Övriga landet	3 st	3,7%
Utomlands	1 st	1,2%

En mycket liten andel parkerade bilar på Karusellplan tillhör alltså Lovöbor. De behöver inte någon infartsparkering. Lovöbor med P-behov har redan fått boendeparkering av SFV och slottsförvaltningen.

Den planerade infartsparkeringen vid Drottningholms skola kommer med andra ord i huvudsak brukas av bilister som inte bor på Lovön. De bör istället parkera i anslutning till en busshållplats i närheten av där de bor. Det är där P-platserna ska byggas, inte på barnens fotbollsplan – och inte på Karusellplan!

Eva Ottoson

Denna artikel är även insänd till Mälaröarnas Nyheter

OM DEN NYA DATASKYDDSFÖRORDNINGEN, GDPR

De personuppgifter vi har är endast de vi behöver för att kunna nå dig som medlem. Du måste kunna nås av våra utskick, främst kallelsen till årsmötet, och medlemstidningen EleonoraPosten. Det är uppgifter du själv har lämnat till Lovö hembygdsförening. Ibland fotograferar vi medlemmar och andra personer för EleonoraPosten och skriver deras namn under bilden med deras samtycke.

Kassören håller i vårt digitala medlemsregister, som bara används av ett fåtal personer inom styrelsen. Utskrifter av medlemsregistret förvaras skyddat och bara ett fåtal har tillgång till utskrifterna. Styrelsen företräder hembygdsföreningen som personuppgiftsansvarig enligt GDPR.

Medlemmarna kan få närmare upplysningar om GDPR genom Datainspektionen.

Styrelsen genom Bertil Ottoson

VÄG 825 – EN AV TRE HUVUDVÄGAR PÅ LOVÖ

Trafikverket visade vid möte på Drottningholms Golfklubb den 16 maj 2018 en karta över Lovö och dess vägar.

Kartan var tagen ur dokumentet Väg 261 Ekerövägen (2013-05-30), kompletterad med information om vägnummer, mätpunkter m m. Grunddokumentet är på många sätt berömvärt, inte minst för att det, förutom tekniska aspekter, betraktar det nuvarande landskapet som ett resultat av tidigare användning. Bland annat konstateras att för många hundra år sedan gick fjärrtransporterna sjöledes, sommartid med båt, vintertid med släde på isen.

Kartan visade att Lovö har tre huvudvägar: väg 261 (Ekerövägen), väg 824 (Kyrkallén, med förlängning till Stockholms vattenverk vid Strömdal samt Lunda), samt väg 825 (Rörby-

vägen, med förlängning mot Hogsta). Att ön har tre huvudvägar är i och för sig riktigt, men både iakttagelser av nutida trafik och studier av äldre kartor visar tydligt att Rörbyvägen numera inte huvudsakligen är riktad mot kyrkan och vidare, vilket den för länge sedan varit. Den är nu, såväl som för hundra år sedan, huvudsakligen till för trafik till Lovös norra del. För det har Rörbyvägen en naturlig fortsättning mot Hogsta, och vidare mot öns nordöstra, norra och nordvästra delar. På det viset är Trafikverkets bild missvisande. Trafikverkets bild anger vägen Rörby – Lovö kyrka som en huvudväg. Men trafik från såväl Ekerövägen som från öns södra delar mot kyrkan och vidare mot Strömdals vattenverk tar naturligt väg 824, Kyrkallén. Väg 825 är ingen parallell till väg 824, vägarna tillgodoser olika behov.

Rörbyvägen från Kungsgården

Vid mötet redogjorde Trafikverket för en översyn av statusen för väg 825, särskilt dess status som allmän väg, och eventuell bom över vägen vid FRA. Särskilt nämndes att väg 825 skulle vara en parallellväg till väg 824, Kyrkallén, vilket enligt observationer såväl som traditioner starkt kan ifrågasättas.

Att spärra av väg 825 är inte bara problematiskt för de boende på ön, och alla som vill nyttja naturreservatet på ön. Det påverkar hela den här delen av ön, dess trafikförsörjning, användning och upplevelse. Det innebär också problem för kollektivtrafiken, eftersom hållplatsen vid FRA är en av de mest nyttjade för den busslinje som passerar. FRA måste även i framtiden försörjas med buss, vilket vid en bom över vägen skulle innebära en envägs busslinje från Ekerövägen med vändplan vid FRA.

Av generalstabskartan från 1873

(ref 1) framgår tydligt att de tre huvudvägarna vid den tiden var Ekerövägen, Kyrkallén och Rörbyvägen. Så gäller än idag. Där framgår också tydligt att förbindelsen mellan Rörby och kyrkan var mycket svag, mellan Rörby och Barkarby knappt mer är en stig. Att vägen mellan Rörby och kyrkan långt senare klassats som huvudväg beror troligen huvudsakligen på att en busslinje skapats här. Först när busslinjen Strömdal – kyrkan – Rörby - Drottningholm etablerats fick vägen Rörby - Barkarby någon väsentlig betydelse. Av iakttagelser på plats framgår tydligt att trafiken än idag huvudsakligen går Dammtorp – Rörby – Hogsta, och vidare norrut.

En detalj som kan ha bidragit starkt till den felaktiga tolkningen att vägen Rörby – kyrkan har varit viktig är att vägen mot Hogsta viker av från Rörbyvägen i rät vinkel. I nutida trafikplanering brukar en vinkelrät väg innebära att den vägen är en sidoväg. I det här fallet däremot speglar den rätvinkliga avledningen istället en gammal bruksform. Dessa vägar etablerades på den tid vägar- na uteslutande hade betydelse för samfärdseln mellan byarna. Vägen har i begynnelsen gått från Hogsta rakt emot Rörby, därav den rätvinkliga anslutningen till vägen österifrån in mot Rörby. Vägen Hogsta – Drottningholm har långt senare utvecklats som en huvudväg, men vägkorset från Rörby mot Hogsta har fått vara kvar.

På sidan 11 i dokumentet Väg 261 Ekerövägen talas också om ”en alléliknande trädformation ... som sannolikt har utgjort den tidigare vägen norrut”. Med ”den tidigare vägen norrut” menas Rörbyvägen, som långt senare har fått vägnummer 825. Alléns tillblivelse beskrivs bl a i Nils G Wollins *Drottningholms lustträdgård och park* från 1927.

Där framgår att vägen från Kungsgården förbi Rörby och vidare förbi Hogsta mot norr har varit viktig i många hundra år. Det visas av hur den tagits omhand av kungligheterna på Drottningholms slott. Kung Adolf Fredriks gemål drottning Lovisa Ulrika vårdade Drottningholmsparken, men visade också symboliskt att hon med sin maktutövning ville sina undersåtar väl. Det visade hon genom att 1754, före Nockeby- och

Drottningholmsbroarnas tillkomst, från Drottningholmsparken låta plantera alléer utmed viktiga vägar från Drottningholm ut på ön. En sådan var en allé utmed en huvudväg som idag kallas väg 825. Den allén utgick från trakten av Kungsgården, och följde den gamla landsvägen förbi Dammtorp och Rättartorp till Rörby. Den syns också tydligt på Generalstabskartan, ref 1. Från Rörby fortsatte vägen mot Hogsta, men allé planterades inte där. Allén Kungsgården – Dammtorp – Rörby finns kvar till största delen. Men på vägdelen från Dammtorp till Rättartorp verkar den saknas, och på delen Rättartorp – FRA finns bara en trädrad på ena sidan.

Orsaken är att vägen vid tiden för alléplanterandet hade en annorlunda sträckning än idag. Den gick förbi Dammtorp och i en sväng söder om nuvarande väg genom skogen förbi nuvarande klädesmagasinet, till Rättartorp. Allén utmed denna ursprungliga väg är kvar, den finns fortfarande i skogen utmed den vägdelen som inte längre används för genomfart. Orsaken till att den vägdelen idag inte används är att i början av 1950-talet byggdes en ny väg från Dammtorp till FRA över gärdet. Det är den vägen som används nu, dessvärre till större delen utan allé, och på sträckan Rättartorp – FRA bara med en trädrad på ena sidan. Men bland annat genom ingripande av Lovö hembygdsförening sköter nu Trafikverket den kvarvarande allén utmed väg 825, bland annat med kompletterande plantering där det behövs. Trafikverket har visat stor

förståelse för denna allés betydelse för landskapet. Fortfarande är träden från 1754 i kurvan före Dammtorp intakta, och har stor betydelse för upplevelsen av landskapet, liksom allén från FRA till Rörby.

Trafikverket hävdade att väg 824 och 825 är parallella och båda riktade mot kyrkan och Strömdals vattenverk. Så är inte fallet. På den punkten är kartan Figur 2 på sidan 16 i Trafikverkets Dokument Väg 261 inte korrekt. Där anges att en viktig väg fanns från Rörby till Barkarby och vidare mot kyrkan. Av vår karta nr 1, Generalstabskartan, framgår att mellan Barkarby och Rörby fanns i slutet av 1800-talet bara en ytterst liten väg, knappt mer än en stig. Kartbilden i Generalstabskartan visar att tolkning- en av väg 825 som ett komplement till väg 824 inte var korrekt vid den tiden, det är den inte nu heller. Dessa båda vägar har olika användning och fyller olika behov, såväl förr som nu. Att de idag ger intryck av att komplettera varandra beror främst på att SL i sen tid dragit en busslinje mellan Rörby och kyrkan. Vägen norrut från Rörby via Hogsta har sedan mycket lång tid tillbaka, och även nu, varit till för norra Lovö och inte kyrkan, även om busslinjen är viktig för såväl FRA som Lovö i övrigt. Av vår karta nr 2 från 1745 framgår tydligt att vägen gick förbi Rättartorp vid nuvarande FRA och vidare mot Rörby, vägen fanns således redan då. Det är troligt att den då funnits i många hundra år. Karta 3 från 1690 visar tydligt vägar förbi Rörby till bland annat Hogsta, inte mot kyrkan.

Tidigare kartor, t ex kartor 1630 över Edeby (ref 4), förstärker väsentligt intrycket. Vid den tiden fanns enbart lokala vägar vidare ut på Mälarsöarna via sundet mot Lindölandet. De större vägar som fanns på ön var dels de som band samman byarna, dels de som ledde till bryggor.

De största vägarna på Generalsstabskartan från 1873 (ref 1) går från Kanton till Lindöbro, och från Kanton till kyrkan. Även Skollallén och vägen förbi Hemmet är markerade. Vägen till Lindöbro är mycket kurvig. Av vår karta 4 framgår att den vägen över Lindöbro och vidare mot Ekerö knappast fanns under 1600-talet. Den har fått betydelse dels för att broarna byggts, dels för att betydelsen av landtransporterna ökat.

Som sammanfattning kan sägas att vägarna 824 och 825 fyller olika behov och försörjer olika delar av Lovö, och nu som förr kompletterar varandra. Ingen av dem kan tas bort utan allvarliga följder för boendet, transporterna och friluftslivet på Lovö.

*Clas Florgård
Kronotorpet Nytorp,
Norrby gård, 17893 Drottningholm
clas.florgard@telia.com*

Redaktionen:

Referenserna finns inte med i artikeln. De finns emellertid kvar hos Lovö hembygdsförening och kommer att användas när vi skriver vårt remissvar på Trafikverkets utlovade utredning om väg 825. Utredningen har dröjt och remisstiden har förlängts.

Rörbyvägen vid avtaget mot Lambarudd.

LAPPKÅTAN

”Jag är engelsman, men aldrig varit scout, men jag vet en hel del om pojcars fantasi och hur deras behov av äventyr skall tillfredsställas”

Det var Lovö-arkitekten Ralph Erskines egna ord när han lade fram sitt förslag till en helt ny scoutstuga på Lovön våren 1951. KFUM-scouterna hade förlorat sin tidigare scoutstuga, Ulftorp vid en brand vintern 1950. Troligen på grund av överhettning i ett skorstensrör en mycket kall vinternatt.

Det var ingen vanlig stuga han föreslog, det var en stor lappkåta. Scoutledningens första reaktion var avvisande. De hade tänkt sig en mer traditionell stuga, typ en ryggåsstuga. Så Ralph Erskine fick i uppdrag att rita om, hans första förslag var för avancerat för dem.

Förutom ett nytt förslag med en mer konventionell stuga hade Erskine vid nästa möte också med sig en modell av förslaget med Lappkåtan. Scoutledningen föreslog en sammanjämkning av de två förslagen. Modellen visade sig senare för övrigt bli mycket viktig.

Harald Fliesberg, var kårens sekreterare och dess kontaktperson med Ralph Erskine. De två åt lunch kort efter de två första mötena och kom då överens om att Ralphs ursprungsförslag med en Lappkåta var överlägset bäst. Harald Fliesberg kunde inte motstå Ralphs utläggning om naturmänniskans behov av att samlas runt elden, att eldstaden, den öppna spisen

skulle vara den centrala punkten runt vilken stugan skulle byggas, som i en riktig Lappkåta. Ralph Erskine var en hängiven naturmänniska, han åkte mycket skidor och cyklade långa sträckor.

Harald Fliesberg drev förslaget vidare och han fick igenom det. En Lappkåta skulle det bli.

Anläggningskostnaderna blev höga, över 80 000 kronor. Men med försäkringspengarna från den tidigare nedbrunna stugan, gåvor och pengar från allmänna arvsfonden räknade man med att klara ekonomin.

När kåren ansökte om bidrag ur allmänna arvsfonden skrev Socialstyrelsen ”Ehuru socialstyrelsen ställer sig tveksam till lämpligheten av att ett så betydande belopp som 80 000 kronor investeras i en scoutstuga, vill socialstyrelsen med hänsyn till projektets förtjänster ej motsätta sig detta” Man fick totalt nära 30 000 kronor den vägen.

I ett senare skede när kåren begärde tilläggsanslag från allmänna arvsfonden fick man redovisa sina planer i detalj för dåvarande socialministern Gunnar Sträng som ansvarade för arvsfondens medel. Ungdomsverksamhet ansågs viktigt redan då och extrapengarna tillstyrktes.

Arbetet med att få ihop alla pengarna, skaffa erforderliga tillstånd, få fram arbets- och detaljritningar och anlita kunnig byggare tog över ett år.

Uppdraget att bygga gick till byggnadsfirman Dalastugorna under

ledning av Byggmästaren och dal-masan Karl Daniels. Han var för övrigt den som tipsade scoutledningen om att tillfråga Ralph Erskine om han ville åta sig att rita scoutstugan.

Den unika byggnaden i form av en Lappkåta med en vinklad huva var inte enkel att bygga utifrån en planritning. Att ha tillgång till en tredimensionell förlaga i form av Ralphs tillverkade modell visade sig vara avgörande för genomförandet.

Ralph var mycket nogga med detaljerna i alla delar, inte minst i inredningen av stugan. Han ägnade t.ex. en hel eftermiddag i Gamla Stan tillsammans med Harald Fliesberg att leta fram passande fotogenlampor till väggbelysningen i storstugan.

Stugan togs i bruk 1954 och den högtidliga invigningen och en stor fest skedde den 24 oktober. 300-400 personer var på plats liksom ett pressuppbåd. Det hördes många lovord om den arkitektoniska utformningen. Både arkitekten Erskine och byggmästare Daniels fick vid invigningen scoutförbundets förtjänsttecken.

En läckande gasoltub den 14 oktober 1972 startade en hastig brand. Brandkåren fick tillkallas via en språngmarsch till Vattenverket och innan de var på plats ute i skogen och släckningsarbetet kunde starta var Lappkåtans saga all. Stugan brann ned till grunden. Inga personer blev skadade, alla kunde ta sig ut i tid. Så varken vid den första branden 1950 eller den senare 1972.

Håkan Svensson

Källa: Scoutgården Ulftorp - Bromma KFUM:s Scoutstugor på Lovön - Stugornas Historia 1930-1996 av Harald Fliesberg

ETT TVÅHUNDRAÅRSJUBILEUM

Den 2 augusti 1818 lade SS Amphitrite ut från Riddarholmskajen med slutmålet Drottningholm. Hon var världens första ångfartyg som tog passagerare.

SS Anfritre konstruerades av den invandrade engelsmannen Samuel Owen och tillverkades i hans fabrik på Kungsholmen. Drivningen var skovelhjul eftersom ångmotorn ännu inte var tillräckligt effektiv för båtar med propellerdrift. Premiären gick bra och antalet turer blev tre i stället för planerade en tur i veckan.

År 2018 står jag på kajen i Drottningholm och njuter av den flotta av ångfartyg som firar 200-årsjubileet med att köra samma tur som Amphitrite gjorde 1818. Klockan 12.00 lade ångfartygen ut från Riddarholmskajen och strävade mot Drottningholm.

De vänder framför slottet och hälsar varandra med sina ångvisslor, från Storskärs djupa och mäktiga ton till Gerdas ljusare vissla.

Den grönmålade Gerda, byggd 1876 på Lindholmens varv i Göteborg, var en av många grönmålade ångslupar som tog passagerare, Stockholms första kollektivtrafik. Världens största ångdrivna isbrytare, St Erik, behöver större djup än vattnet utanför Drottningholm och vänder utom synhåll.

Men jag hoppas läsaren njuter av de ångbåtar jag har fångat på bild. Du som känner mycket för ångfartyg kan bli medlem i Föreningen Stiftelsen Skärgårdsbåten.

Testa hemsidan:
www.skargardsbaten.se

Bertil Ottoson

Drottningholm

Motala Express

Örn

Gerda

Ejdern

Storskär och Blidösund

KÖP ETT STENPARTI!

Stenarna på bilderna nedan kommer från Bagarstugans före detta betonggolv.

De var för vackra att kastas. Mikael Stålhammar sparade därför stenarna.

Nu vill vi sälja dem, sammanlagt en knapp kubikmeter. Lägg ett anbud på den kvantitet du vill köpa; allt, hälften eller ett visst antal.

Maila Eva Ottoson: eva@ottoson.cool

MARKNADSDAGEN DEN 9 SEPTEMBER

Vädret på valdagen var underbart. Det gynnade både valdeltagandet och marknaden på Rörby och Hogsta.

Vi hade ett uppskattat lotteri med vinst på varannan lott. Lottpris 20:-, 100 lotter och 50 vinster. Även unga satsade sina pengar på nya lotter efter vinst på första lotten. Eva hade gjort vackra paket av vinsterna. Staffan var trevlig och effektiv försäljningschef. På bordet låg vår produktion, skrifter och böcker, Bo Petrés nya skrift *Forntiden* på Lovö, *Vandra* på Lovön, *Härje Bäärnmans tre Lovö-böcker*, *Claes Lindahls Lovöbok*, *Berit Walenbergs Runstenar på Lovö* samt *Clas Florgårds Torpet Nytorp*. En liten loppmarknad kompletterade vårt bord. Alla var på gott humör och vi träffade många vänner, bekanta och obekanta med barn och hundar. Vi hälsade, pratade och sålde. Ewa von Woverns goda lammkorv med grönsaker och stark sås med eftersmak var en del av totalupplevelsen.

Staffan blev mycket nöjd med den nya försäljningsrekordet, över 6000:-!

Till våra aktiviteter på Hogsta kom det också mycket folk, långt över förväntan. Det perfekta marknadsvädret och årets extrasatsning på vägvisare på marknadsplatsen och skyltar på plats hjälpte till att många hittade vägen upp till Hogsta.

I Bagarstugan var det en ström av folk som mumsade i sig Karin Eks och

Kassören hade en vinnande försäljningsteknik

Kanthi De Silvas nybakade tunnbröd. De hade också gjort äppeljuice av äpplen från egen trädgård. Den passade bra till det nybakade brödet. Flera besökare provade dessutom på att baka ut brödkakor själva. Gissa om de bröden smakade extra gott.

I Smedjan var det första året som den nya Fjäderhammaren var i bruk. Det taktfasta dunket från den bidrog till den fina stämningen där. Mycket folk hela dagen och Smedmästaren Anders Florgård sken i kapp med solen ju fler nyfikna som kom.

Uppe i Magasinet stod Pertti med sin nya fina utställning om FRA:s 75 år på Lovön. Hans entusiasm och sina otroligt initierade kunskaper imponerade även på personal från FRA. Perttis dokumentation med både bilder,

böcker och filmer är unik och missade man den finns chansen att se den under resten av helgerna hela september ut.

*Håkan Svensson
Bertil Ottoson*

Bilder på denna sida:

Längst uppe till vänster:

Smedjan: Smeden Gunnar Lithén

Nedanför:

*Magsinet: Utställningen FRA 75 år
på Lovön*

*Neders t.v. Eva: Vinst på varannan
lott!*

Nederst t.h. Full rulle i bagarstugan

*Smedmästaren Anders Florgård med den nyrestaure-
rade fjäderhammaren*

BAKDAG I BAGAR- STUGAN LÖRDAG 29 SEPT 13-16

Vi tänder bakugnen
och du kommer med deg
som du vill baka bröd av.
Vi är fortfarande amatörer, men lär
oss mer varje gång.
Vill du delta anmäler du dig till
Håkan Svensson, hakan@landbo.se
eller 070 942 11 00.
Exempel på recept finner du under
evenemang på vår webbplats,
lovohembygd.com

EleonoraPosten

ISSN 1651-6508

Utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Maria Wold-Troell

Omslag: Kerel Leesment, foto Elin Rydström

Manusstopp till nr 4, 2018 den 30 november

Lovö hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

www.lovohembygd.com

Medlemsavgift 200 kr/Familj 250 kr

Plusgiro 8812-0

Swish 123 576 35 94